

Mít versus Být

Každý člověk, jak já to vidím, stojí v životě před fundamentální volbou. Není to volba mezi dobrem a zlem, ale mezi dvěma základními způsoby existence: mezi tím, co *má*, a tím, kým *je*.

Tuto dichotomii pokládám za klíčovou pro pochopení nejen sebe samých, ale i společnosti, ve které žijeme. Současný svět, založený na měřitelném úspěchu, sociálních metrikách a kvantifikaci, nás systematicky tlačí k modu „mít“. Úspěch se měří bohatstvím, známkami, sledovaností. Hodnota se stává křehkou a pomíjivou. V okamžiku, kdy o něco přijdeme, „ztrácíme i sebe“.

Modus „Mít“: Existence definovaná vlastnictvím

Modus „mít“ je definován vztahem vlastnictví. Nejde přitom zdaleka jen o materiální statky. Tento způsob existence se snaží přeměnit všechny prožitky, myšlenky, a dokonce i lidi na objekty, které lze vlastnit, kontrolovat a akumulovat.

- **Iluzorní bezpečí:** Jak jsem napsal v původní úvaze, „mít“ dává pouze „prostou iluzi bezpečí“. Toto bezpečí je odvozeno z vnějšího, kvantifikovatelného majetku (peníze, postavení, ale i „lajky“ či dobré známky).
- **Křehkost identity:** Problém, který z toho plyne, je existenční křehkost. Identita postavená na „mít“ je zcela závislá na vnějších faktorech. Jakmile je jedinec o svůj „majetek“ připraven (ztráta práce, špatná známka, sociální odmítnutí), hroutí se i jeho pocit vlastní hodnoty.
- **Externalizace hodnoty:** V tomto modu je hodnota člověka externalizována. Jedinec *je* tím, co *má*.

Modus „Být“: Existence definovaná autenticitou

Modus „být“ stojí v přímém kontrastu. Není definován tím, co člověk *má*, ale tím, kým *je*. Jak jsem poznamenal, jedná se o „opravdovost a přítomnost“.

- **Internalizace hodnoty:** Hodnota není odvozena z majetku, ale z „hloubky svých vztahů, myšlenek a činů“. Je to hodnota vnitřní, imanentní a nezcizitelná.
- **Skutečná svoboda:** Právě tento modus vede ke „skutečné svobodě“. Jedinec, který *je*, nepotřebuje vnější potvrzení, aby se „cítil úplný“. Jeho identita není závislá na křehkých vnějších podmínkách, a proto je odolná vůči manipulaci a systémovému tlaku.
- **Obtížnost a nepopularita:** Modus „být“ je náročný. „Těžko se prodává nebo měří.“ V kultuře posedlé metrikami je autentické bytí neviditelné, a proto se ho mnozí bojí, neboť „nevede ke společenskému uznání“.

Aplikace dichotomie na klíčové koncepty

Abych tuto dichotomii ozřejmil, aplikuji ji na klíčové koncepty, které jsem již dříve analyzoval, a přidávám zásadní příklad lásky.

1. Vliv (Mít vliv vs. Být vlivný)

Moje rozlišení mezi působením „zvenčí“ a „zevnitř“ je zde esenciální.

- **Mít vliv:** Je funkcí postavení. Je to vliv plynoucí z „moci, postavení nebo peněz“. Tento vliv je mechanický – končí v okamžiku, kdy je odebrána funkce (majetek). Je to vliv manažera, který je poslouchán jen proto, že *má* pozici.
- **Být vlivný:** Je funkcí charakteru. Je to vliv plynoucí z „vlastního charakteru, chování a myšlení“. Tento vliv je organický a trvalý. Je to vliv mentora, jehož myšlenky inspirují i po jeho smrti.

2. Svoboda (Mít svobodu vs. Být svobodný)

Zde se moje analýza dotýká politické filozofie.

- **Mít svobodu:** Chápu jako vnější, právní stav. Tento stav je křehký a snadno zpochybnitelný, neboť, jak jsem uvedl, „Lidská mysl je tvárná“. Můžeme formálně *mít* svobodu (objektivní realita v ČR), a přesto *být* přesvědčení o totalitě. Samotné „mít svobodu“ je tedy bezcenné, pokud není internalizováno.
- **Být svobodný:** Je vnitřní stav mysli. Je to jedinec, který „přemýšlí bez silného zkreslování ostatními“ a „rozhoduje se plně vědomě“. Toto je svoboda, kterou nelze „ukrást“ (jak jsem naznačil s odkazem na Orwella), protože není vnějším objektem, ale vnitřní vlastností subjektu.

3. Moc (Mít moc vs. Být mocný)

Můj odkaz na Machiavelliho je zde nanejvýš vhodný.

- **Mít moc:** Je moc ve smyslu *il principe*. Je to moc vázaná na funkci, získaná „násilím nebo intrikami“. Tato moc je nestálá a neustále ohrožená – „lze o ni velmi jednoduše přijít“. Je to vnější síla systému.
- **Být mocný:** Je hlubší, trvalejší forma moci. Definuji ji jako moc zakořeněnou „v nitru lidí“ (skrze „lásku nebo strach“). Není to moc funkce, ale moc osobnosti a „víry lidí v to, že jsme mocní“. Tato moc je vnitřní, trvalá a téměř absolutní.

4. Láska (Mít lásku vs. Být milující)

Tento příklad dokonale ilustruje dichotomii v té nejosobnější rovině.

- **Mít lásku (Mít emoce):** V modu „mít“ je láska chápána jako *objekt* – emoce, kterou lze vlastnit. „Mám k tobě lásku.“ Stejně jako „mít“ majetek dává iluzi bezpečí, zde „mít lásku“ poskytuje iluzi bezpečí ve vztahu. Toto vlastnictví však implikuje strach. Pokud lásku *mám*, mohu ji *ztratit*. Z této pozice pramení žárlivost (kontrola svého majetku), úzkost a snaha druhého „vlastnit“.
- **Být milující (Být zamilovaný):** V modu „být“ není láska objektem, který vlastníme, ale *procesem*, kterým jsme. Není to něco, co *mám*, ale něco, čím *jsem*. „Být milující“ je stav bytí, aktivní proces. Jak jsem napsal, je to „opravdovost a přítomnost“. Nejde o vlastnictví druhého, ale o „hloubku vztahu“. Tato láska se nebojí ztráty, protože není založena na vlastnění, ale na autentickém prožívání. Je to stav vnitřní svobody, nikoli vnější závislosti.

Závěr: Umění existovat

Způsob „mít“ je sice pohodlný, ale odvádí nás od „pravdy o sobě“. Způsob „být“ nás naopak „nutí růst, zpochybňovat a hledat smysl“, což je, myslím si, samotná podstata filozofie a plně realizovaného lidství.

Finální syntéza, ke které docházím, je následující: „**Možná je největším uměním naučit se mít jen tolik, aby člověk mohl skutečně být.**“ Nejde o asketické odmítnutí světa, ale o praktickou moudrost, která podřizuje vlastnění (prostředek) bytí (cíl).

Protože teprve tehdy, když se přestaneme bát ztratit, můžeme opravdu žít – svobodně, vědomě a srdcem.